

**BIBLIOGRAFIYA**

1. Vygotskiy L. S. Psikhologiya iskusstva / Pod red. M. G. Yaroshchevskogo. – M.: Pedagogika, 1987 – 344 s.
2. Golubev P. Sovety molodym pedagogam-vokalistam. – M., 1956. – 104 s. Dmitriyev L. Osnovy vokal'noy metodiki. – M.: Muzyka. 2007. –368 s.
3. Zakhava B. Ye. Masterstvo aktera i rezhissera. Izd. 3-ye, ispr. i dop. – Ucheb. posobiye dlya institutov kul'tury, teatral'nykh, i kul't.-prosvet. Uchilishch. – M.: Prosveshcheniye, 1973 g. – 87 s.
4. Komarov V. A. Artistizm kak fenomen muzykal'nogo iskusstva. Diss. ... Kand. iskusstvoved. : 17.00.02. – Orenburg, 2010. – 168 s.
5. Rebrova O. Khudozhestvennaya mental'nost' lichnosti. [Elektronnyy dokument]. Rezhim dostupa [http://www.nbu.gov.ua/old\\_jrn/Soc\\_Gum/Mmik/2010\\_11/Rebr.htm](http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Mmik/2010_11/Rebr.htm)

6. Silant'yeva I. I. Problema perevoploshcheniya v vokal'no-stsenicheskogo iskusstve. Avtoref. dis. ... D-ra ikusstvozn: 17.00.00. – M.: MGK, 2008. – 42 s.
7. Stanislavskiy K. S. Rabota aktera nad soboy. – M.: Artist. Rezhisser. Teatr, 2008. – 490 s.

**ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА**

**ВАН Чень** – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ПНПУ ім. К.Д. Ушинського.

*Наукові інтереси:* виконавський артистизм вокаліста.

**INFORMATION ABOUT THE AUTHOR**

**WONG Chian** – Postgraduate Student of the Department of Music Art and Choreography, Pivdennoukrayinskyi K. D. Ushynskiyi National Pedagogical University.

*Circle of scientific interests:* performing artistry of the vocalist.

УДК: 378.124+377.112.4+371.13178.07

**ВАН ЧЖУН** –

аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ПНПУ ім. К.Д. Ушинського  
e-mail: natkoehn@hotmail.com  
wwangzhong8@gmail.com

**РІЗНОВИДИ МУЗИЧНИХ АНСАМБЛІВ ТА ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО АНСАМБЛЕВОГО МУЗИКУВАННЯ НА УРОКАХ МУЗИКИ І В ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ**

**Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.** Стрімке збагачення інформаційно-комунікативних форм отримання музичної інформації, захоплення сучасної молоді віртуальним простором у сукупності з засиллям в ньому низькопробної продукції «шоу-бізнесу», породжують у значної частини школярів тенденцію до інфантильного споживання музичних артефактів, зниження інтересу до справжніх витворів мистецтва, сприйняття й виконання яких потребує значних духовних та практичних зусиль. Одним із ефективних засобів подолання такого стану є залучення учнів до колективних форм музикування.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження філософів, музикознавців, психологів і педагогів, зокрема – Л. Виготського, М. Кагана, Б. Лихачова, Б. Теплова та інш., свідчать про те, що колективні форми діяльності є цінною формою непрямого позитивного впливу на формування особистісних, соціально-цінних властивостей – емпатійних якостей, навичок комунікації, почуття колективізму, здатності досягати взаємного порозуміння тощо.

Фахівці в області музичного виховання – Б. Асаф'єв, Е. Абдуллін, А. Козир, О. Косорич, Н. Кьон, Г. Падалка, визнають, що залучення учнів до колективних форм музикування сприяє їх зацікавленості музичним мистецтвом, створює умови для саморозвитку, творчої активності, збагачення музичної свідомості та ціннісно-критичного ставлення до музичної дійсності.

Узагальнення досвіду педагогів-музикантів підтвердило, що учні різного шкільного віку проявляють інтерес до участі в музичних самодіяльних колективах, тяжіють до мистецьких видів неформального спілкування, в яких складаються умови для їх самореалізації, самоствердження можливостей у середовищі своїх однолітків, позитивно ставляться до участі у колективних формах музикування (Н. Біла, Н. Штурман, Ю. Ляшенко [1, 3]).

Досить поширеним є і самостійне об'єднання шкільної молоді в самодіяльні ансамблі, групи. Натомість, діяльність останніх, не підкріплена достатніми навичками й цілеспрямованим вдосконаленням, як правило, не дозволяє їх учасникам досягти

бажаних результатів, внаслідок чого музикування таких гуртків нерідко характеризується одноманітністю, примітивним рівнем, низьким смаком і приводить до швидкого згасання в його учасників інтересу до цього виду музичної діяльності [2].

Отже, включення школярів у колективні форми музикування потребує педагогічної підтримки, а результативність цієї допомоги, в свою чергу, залежить від фахової компетентності керівника, підготовленості вчителя музики до керівництва різноманітними формами ансамблевого музикування, що свідчить про актуальність обраної теми.

**Мета статті** – характеристика різновидів ансамблевого музикування, доступних школярам та обґрунтування дидактичних принципів успішної підготовки майбутніх вчителів музики до занять із шкільними музичними ансамблями.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Підготовка студентів до включення школярів у ансамблеві форми музикування сьогодні набуває все більшої значущості в музичній педагогіці, що пов'язано з проблемами інтересу учнівської молоді до активних форм діяльності й музичного пізнання, оптимізації діяльності з позицій прикладених учнями зусиль та їх задоволення процесом і отриманими результатами.

У мистецькій літературі ансамблеве музикування розглядається феномен, що характеризується діалектичною формою свого існування. За думкою Н. Білою та Н. Штурман, з одного боку, повноцінний ансамбль виникає завдяки тому, що кожен його учасник характеризується індивідуальністю, володіє певними технічними та художніми можливостями, виконує певну роль в ансамблі й прагне до самовизначення й самовираження через ансамблеву діяльність, а з іншого – мистецтво ансамблю виникає тільки тоді, коли служіння загальній ідеї стає особистісним інтересом для кожного ансамбліста, для всіх його учасників [2].

В історії музичної педагогіки існує різний досвід формування у школярів здатності до різних форм ансамблевого музикування. Найбільш активному дослідженню підлягають питання методики підготовки юних музикантів до участі у вокальних колективах в умовах класної та позашкільної діяльності, а також гри в малих інструментальних ансамблях в межах їх навчання в музичній школі. У останні десятиріччя в ДМШ досить успішно впроваджується практика залучення школярів до участі у вокальних та вокально-інструментальних ансамблях різного типу: за

кількістю учасників, за стилем – народним, класичним, естрадним.

У світовій музичній педагогіці широке визнання отримала система елементарного музикування за Карлом Орфом, в основі якої лежить розвиток ритмового чуття та опанування навичками гри на спеціально розроблених дитячих музичних інструментах, опанування дітьми здатністю виконувати елементарні музичні звороти, комбінуючи їх у колективній імпровізації [5].

Надзвичайно розвинені традиції дитячого вокального (як правило, одноголосного) музикування в Китаї, а також інструментальні форми колективної гри, які базуються на різноманітності ударних інструментів, що нараховують в музичній культурі китайського народу більше 100 різновидів, чудових за красою тембрів і технічними можливостями.

Іншого типу досвід накопичено у Японії, де за системою С. Судзукі дітей змалку навчають грі на скрипці та виконанню загального репертуару у колективно-ансамблевому музикуванні. За думкою Судзукі, залучення дітей до сумісної музичної діяльності сприятливо впливає на гармонічний, духовний і інтелектуальний розвиток, формує в них позитивні особистісні якості [7].

У Швеції, Німеччині та інших європейських країнах система музичного виховання будується на засадах визнання значущості загально-музичної освіти та бажання школярів навчатись «для себе», без постійних напружених і систематичних занять, необхідних у досягненні професійного рівня музичної освіченості. Така установка закономірно приводить до збільшення ролі колективних, ансамблевих форм музикування, в яких художній результат досягається завдяки поєднанню колективних зусиль юних музикантів [2].

Проблема залучення школярів загальноосвітніх навчальних закладів до колективних форм музикування в українській методичній літературі зв'язується передусім із формування співочих навичок в рамках шкільного уроку, а також з організацією вокальних і хорових ансамблів у позанавчальний час. Натомість в умовах уроків музики, де в складі класу – діти з різним рівнем розвитку музичного слуху й володіння навичками музикування, далеко не всі учні можуть залучатись типової колективної форми – співочої діяльності (за нашими даними, до 30 % школярів 3-4 класів залишаються на найнижчому щаблі інтонування й відносяться до розряду так званих «гудошників», що не дозволяє їм брати участь у співочих формах ансамблевого музикування).

Тому важливим способом їх прилучення до музикування стає активізація здатність до

музично-ритмової діяльності, вміння грати на елементарних дитячих інструментах. найбільш доступних для початківців ударних інструментах та електронних синтезаторах.

Отже, виходячи з зазначених форм організації ансамблевого музикування у умовах уроків музики та позакласної роботи, головними формами їх організації в межах уроку визначимо:

- інструментальне музикування колективу класу (гра на дитячих музичних інструментах акомпанементу до музичного твору);

- мішаний ансамбль – вокальна група та інструментальна група (гра на дитячих музичних інструментах).

У межах позакласної роботи:

- вокальний ансамбль (з класичним, народним, естрадним репертуаром);

- інструментальний ансамбль (з класичним, народним, естрадним репертуаром);

- вокально-інструментальний ансамбль (з класичним, народним, естрадним репертуаром).

До головних принципів підготовки студентів до керівництва шкільними ансамблями відносимо:

- принцип художньо-творчого заохочення школярів до участі у ансамблевому музикуванні;

- принцип соціалізації учасників ансамблю у процесі опанування колективно-виконавськими технологічними й художніми вміннями;

- принцип взаємообумовленості процесу виховання, розвитку і музично-освітньої підготовки учасників ансамблю;

- принцип творчої співпраці вчителя й школярів як основи вдосконалення у школярів здатності до ансамблевого музикування;

- принцип зумовленості змісту діяльності гурту із художніми попитамі оточення й дійсності;

- принцип переходу від наставництва до виховання колективної свідомості, самостійності, здатності членів ансамблю до саморозвитку й саморегуляції творчого колективу;

- принцип оптимізації діяльності за критерієм: співвідношення психологічно-діяльнісних затрат та задоволення школяра як суб'єкта діяльності отриманими результатами.

Характеризуючи більш детально перший зазначений принцип, зазначимо наступне: організація на уроках музики ансамблевого музикування є непростю справою. Вона передбачає, по-перше, розподіл школярів на «співаків» та «інструменталістів» й підготовку з кожною групою власної партії, досягнення від учнів слухняності (прийняття певної ролі),

дисциплінованості (особливо в паузі, яка виникає під час роботи вчителя з іншою групою), дотримання ними правил колективного музикування (заборона самостійно-хаотично пробувати звучання інструменту, важливість концентрації уваги, реагування на диригентські знаки тощо). Отже, важливо знайти додаткові стимули, якими і має стати, за нашим уявленням, досягнення художнього результату, отримання учнями естетичного, емоційного задоволення. Не менш важливим є знаходження таких стимулів і в роботі із позашкільними ансамблями: нагадаємо, що участь в них школярі беруть виключно за власним бажанням, тому зрозумілою стає важливість досягти їх захоплення заняттями.

Головними засобами стимуляції їх інтересу вважаємо створення позитивно-емоційної атмосфери занять, встановлення товариських, морально й творчо-сприятливих відношень у колективі; вивірених репертуарної політики, в якій враховуються як інтереси учасників ансамблю, так і критерії художності, різноплановості, доступності тощо.

У обґрунтуванні принципу соціалізації учасників ансамблю в процесі їх колективно-творчої діяльності виходимо з того, що ступінь і характер соціалізації школярів відбивається на їх особистісних якостях, реалізації потенційних можливостей, стилі спілкування, поведінкових шаблонах та становлення індивідуальності. У працях М. Кагана, А. Козир, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Сохора, С. Шипа розкрито позитивний вплив мистецтва на становлення особистості, зумовлений тим, що в мистецтві об'єктивується і концентрується естетичне ставлення людини до світу, реалізується її духовний зв'язок з суспільством, сприяє її соціалізації.

Зауважимо, що діяльність музичного ансамблю має здійснюватись за законами «малих соціальних груп» і сприяти формуванню певних позитивно-особистісних якостей, головними з яких є: група характеристик комунікативно-соціального спрямування (здатність до емпатії, взаємодії, творчого полілогу, доброзичливе ставлення до більш успішних співаків, готовність допомогти більш слабким учасникам колективу, адекватна самооцінка власних можливостей та особистісного внеску у спільний результат діяльності); властивості, що забезпечують музично-технологічну якість музикування ансамблю, яка базується на вироблені єдиної вокально-виконавської манери, здатності підкоряти свої індивідуальні уявлення та вміння загальному художньо-виконавському плану; група властивостей має забезпечувати виконавсько-комунікативну функцію, а саме –

спрямованість викання на слухачів, до яких відносимо екстравертність, емоційну відкритість, вольову сталість, впевненість, ініціативність. Останню групу властивостей зв'язуємо із творчим характером ансамблевого виконавства, зокрема – здатністю до зміни функцій лідера-соліста та ансамбліста, до мобільного варіювання тембру, динаміки заради досягнення гомогенності у колективному звучанні, певної імпровізаційності дій задля їх узгодження й корекції всіма виконавцями.

Принцип взаємообумовленості процесу виховання, розвитку і музично-освітньої підготовки учасників ансамблю вважаємо значущим з погляду того, що кожен з них складає важливе педагогічне завдання, натомість саме їх узгодженість дозволяє досягти цілісності навчально-виховного процесу й досягти оптимальних результатів у залученні школярів до ансамблевих форм музикування. Так, виховний вплив має реалізуватись у формуванні в учнів ціннісно-естетичних, художніх уявлень та орієнтирів, здатності до художніх переживань у процесі власного виконавства, його реалізація уможливується тільки за умов достатньо розвинених музичних здібностей та особистісно-психологічних властивостей (уваги, творчої налаштованості, працездатності тощо), а також володіння певним комплексом ЗУН, важливих для сумісної музично-ансамблевої діяльності.

Принцип творчої співпраці вчителя й школярів вважаємо значущим з погляду встановлення психологічної атмосфери, яка спонукає школярів до власної ініціативи, відсутності страху, Викладач виконує функції тьютора, старшого наставника, який ділиться власним досвідом, спонукає юних музикантів до сумісної інтерпретації твору, імпровізації підголосків, розподілу функцій, демонструє приклади вдосконалення того чи іншого прийому тощо.

Реалізація цих завдань тісно зв'язана також з втіленням наступного принципу – переходу від наставництва до виховання колективної свідомості, самостійності, здатності членів ансамблю до саморозвитку й саморегуляції творчого колективу. Вона міститься у поступовій передачі все більшої кількості функцій і рішень самим школярам, які вони мають навчитись виконувати самостійно, на засадах колегіальності й вміння домовлятися. Цей принцип важливий з погляду набуття кожним учасником ансамблю досвіду розподілу функцій, сумісного прийняття рішень за засадах вміння домовлятися, підкоряти особистісне колективному.

Принцип зумовленості змісту діяльності гурту із художніми попитамі оточення й дійсності продиктований завданням усвідомлення значущості результатів своєї діяльності, досягати підвищення престижу, визнання, а з цим – і посилення особистісної відповідальності за участь у ансамблевому музикуванні.

**Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку.** Таким чином, залучення школярів до ансамблевого музикування в умовах уроку та в позакласній роботі має досягати успішності на засадах наступних принципів: художньо-творчого заохочення школярів до участі у ансамблевому музикуванні; соціалізації учасників ансамблю у процесі опанування колективно-виконавськими технологічними й художніми вміннями; взаємообумовленості процесу виховання, розвитку і музично-освітньої підготовки учасників ансамблю; творчої співпраці вчителя й школярів як основи вдосконалення у школярів здатності до ансамблевого музикування; зумовленості змісту діяльності гурту із художніми попитамі оточення й дійсності; переходу від наставництва до виховання колективної свідомості, самостійності, здатності членів ансамблю до саморозвитку й саморегуляції творчого колективу; оптимізації діяльності за критерієм: співвідношення психологічно-діяльнісних затрат та задоволення школяра як суб'єкта діяльності отриманими результатами.

Їх реалізація потребує забезпечення певних педагогічних умов та застосування ефективної методики формування навичок ансамблевого музикування. Отже, обґрунтування педагогічних умов та розробка відповідної методики є наступним завданням дослідження поставленої проблеми.

#### БІБЛОГРАФІЯ

1. Біла Н. Л. Ансамблеве музикування: до сутності поняття / Н. Л. Біла, Н. О. Штурман // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 2. – С. 40–46. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp\\_2014\\_2\\_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2014_2_9).
2. Кьон Н. Г. Функції сольфеджіо у формуванні навичок самостійного музикування студентів музично-педагогічного навчального закладу // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. Спецвипуск. Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку. – Одеса, 2007. – Ч. 2. – С. 45–51.
3. Ляшенко Ю. В. Вокальний ансамбль у системі професійного навчання (завдання та проблеми викладання). // Збірник наукових праць. – Луганськ: Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – С. 105–114.
4. Малахова М. О. Ансамблевое музицирование как средство оптимизации

мотивационной сферы студентов к учебно-профессиональной деятельности // In: Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka (Miżnar. nauk.-prakt. Konf.), 29.06.2014, – Вроцлав, Польша. Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/5002/>

5. Система детского музыкального воспитания Карла Орфа // под. ред. Л. А. Баренбойма. – Л-д: Музыка, 1970. – 160 с.

6. Сохор А. Н. Музыкальная культура общества / А. Н. Сохор // Вопросы социологии и эстетики музыки: в 3 т. – Т. 1. – Л.-М.: Музыка, 1980. – 296 с.

7. Судзуки Синити. Возвращенные с любовью: Классический подход к воспитанию талантов. – М.: Попурри, 2005. – 192 с.

**BIBLIOGRAFIYA**

1. Belaya N. L. Ansamblevoye muzitsirovaniya: v sushchnosti ponyatiya // Nauchnyye zapiski [Nezhinskogo gosudarstvennogo universiteta im. Nikolaya Gogolya]. Psikhologo-pedagogicheskiye nauki. – 2014. – № 2. – S. 40–46. – Rezhim dostupa: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp\\_2014\\_2\\_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2014_2_9).

2. Koehn N. G. Funktsii sol'fedzhio v formirovanii navykov samostoyatel'nogo muzitsirovaniya studentov muzykal'no-pedagogicheskogo uchebnogo zavedeniya / Vestnik PGPU im. K. D. Ushinskogo. Spetsvyпуск. Khudozhestvennoye obrazovaniye: sovremennoye sostoyaniye i perspektivy razvitiya. – Odessa, 2007. – CH. 2. – S. 45–51.

3. Lyashenko U. V. Vokal'nyy ansambl' v sisteme professional'nogo obucheniya (zadachi i problemy prepodavaniya) // Sbornik nauchnykh trudov. –

Lugansk: Izd-vo LNU im. Tarasa Shevchenko. – S. 105 –114.

4. Malakhova N. A. ansamblevoy muzitsirovaniye kak sredstvo optimizatsii motivatsionnoy sfery studentov k uchebno-professional'noy deyatel'nosti / In: Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka (mezhdunar. Nauchno-prakticheskoy. Konf.), 29.06.2014 – Vrotslav, Pol'sha. Rezhim dostupa: <http://elibrary.kubg.edu.ua/5002/>

5. Sistema detskogo muzykal'nogo vospitaniya Karla Orfa // pod. red. L. A. Barenboyma. – L-d: Muzyka, 1970. – 160 s.

6. Sokhora A. N. Muzykal'naya kul'tura obshchestva // Voprosy sotsiologii i estetiki muzyki: v 3 t. –T. 1. – L.-M.: Muzyka, 1980. – 296 s.

7. Sudzuki posineniya. Vrashchennyye s lyubov'yu: Klassicheskiy podkhod k vospitaniyu talantov / posineniya Sudzuki. – M.,\: Popurri, 2005. – 192 s.

**ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА**

**ВАН Чжун** – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.

*Наукові інтереси:* керівництво шкільними музичними ансамблями.

**INFORMATION ABOUT THE AUTHOR**

**WONG Chzhun** – Postgraduate Student of the Department of Musical Art and Choreography, Pivdenoukrayinskyi K. D. Ushynskiy National Pedagogical University.

*Circle of scientific interests:* management of school music ensembles.

УДК 373.5.016:811.161.2 (07):[811.161.2]

**ГАМЗА АННА ВОЛОДИМИРІВНА** –

аспірант кафедри теорії та методики початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету  
e-mail: nyse4kaa@mail.ru

**ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОПИСОВОЇ ФУНКЦІЇ ДІЄСЛОВА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ**

**Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.** Формування текстотворчих умінь у молодших школярів є важливим аспектом у початковій ланці освіти, оскільки пріоритетними завданнями розвитку мовлення дитини є, перш за все, накопичення лексичного запасу, вміння аналізувати навчальні тексти та на основі прикладу відображати висловлення власних думок в усному та писемному мовленні. Відповідно до Державного стандарту змісту, обсягу й рівня освіти в початкових класах зазначимо, що

мовлення є втіленням, реалізацією системи мови, яка виявляє себе тільки у мовленні і тільки через нього виконує своє комунікативне призначення. Якщо мова – це засіб спілкування, то мовлення – вироблений цим засобом спосіб спілкування, якому властиве логічне та послідовне висловлення думок, наслідком чого є текст [7, с. 67].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** свідчить про багатоаспектність вивчення питання розвитку мовлення, зокрема у руслі процесу текстотворення: лінгвістичний аспект